

בס"ד

מקור קדושת עם ישראל לפרשת ראה

וכל נדריך אשר תדר, ונדבתיך ותרומת ידך. יח כי אם לפני יהוה אלהיך תאכלנו, במקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו--אתה ויבך ובתך ועבדך ואמתך, והלוי אשר בשעריך; ושמת, לפני יהוה אלהיך, בכל משלח ידך. יט השמר לך, פן תעזב את הלוי, כל ימין, על אדמתך. {ס}

כ כי ירחיב יהוה אלהיך את גבולך, כאשר דבר לך, ואמרת אכלה בשר, כי תאנה נפשך לאכל בשר--בכל אנות נפשך, תאכל בשר. כא כי ירחק ממך המקום, אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו שם, וזבחת מבקרך ומצאנת אשר נתן יהוה לך, כאשר צויתך--ואכלת, בשעריך, בכל אנות נפשך. כב אך, כאשר יאכל את הצבי ואת האיל--כן, תאכלנו: הטמא, והטהור, יחדו, יאכלנו. כג רק חזק, לבלתי אכל הדם, כי הדם, הוא הנפש; ולא תאכל הנפש, עם הבשר. כד לא, תאכלנו: על הארץ תשפכו, פמים. כה לא, תאכלנו--למען ייטב לך ולבניך אחריך, כי תעשה הישר בעיני יהוה.

כו רק קדשיך אשר יהיו לך, ונדריך, תשא ונבאת, אל המקום אשר יבחר יהוה. כז ועשית עלתיך הפשר והדם, על מזבח יהוה אלהיך; ודם זבחיך, ישפך על מזבח יהוה אלהיך, והבשר, תאכל. כח שמר ושמת, את כל הדברים האלה, אשר אנכי מצונך: למען ייטב לך ולבניך אחריך, עד עולם--כי תעשה הטוב והישר, בעיני יהוה אלהיך. {ס}

כמו כן חלק מהאיזכורים הם חזרות מדוייקות על איזכורים אחרים, לדוגמא, פסוק ו פסוק יא:

(ו) והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם, ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם, ונדריכם ונדבתיכם ובכרת בקרכם וצאנכם.

(יא) והיה המקום אשר יבחר ה' אלוהיכם בו לשכן שמו שם - שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם, עלותיכם וזבחיכם, מעשרתיכם ותרומת ידכם, וכל מבחר נדריכם אשר תדרו לה'.

* פרט לחזרות המרובות, קיימת בפרשה זו גם בעיה תוכנית: בראשית הציווי על אכילת בשר תאוה, התורה מדגישה שפרשה זו אמורה "כי ירחיב ד' את גבולך" (י"ב, כ) - כלומר, כבוש נוסף לאחר שיכבשו ישראל את עבר הירדן המערבי. אך התורה לא מנמקת מדוע היתר בשר התאוה מותרת בהרחבת הגבול.

* יתר על כן: מפסוקים י"ט"ו עולה שבשר תאוה הותר עוד לפני הרחבת הגבול, לאחר שבני ישראל ישבו לבטח בארץ ישראל.

פרק י"ב הוא אחד הפרקים המרכזיים ביותר במקרא העוסקים במקדש.

בפרק זה אנו שומעים לראשונה על "המקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם", ופרק זה מפרט את ייעודיו השונים של המקום ואת האיסורים הנגזרים מבחירתו.

בפרק זה, במקביל לחיוב להביא את הקורבנות לבית הקדש גם מתירה התורה את "בשר תאוה". בשיעור זה נרצה להתמקד במבנה הפרק וברעיונות הנובעים ממנו.

אם נתבונן בפרק נראה שלכאורה ישנה בפרק אריכות דברים, וחזרה מספר פעמים על פרטים שונים בלי כל סדר בולט לעין.

לדוגמא: חובת הבאת קרבנות מוזכרת בפרשה חמש(!) פעמים (ואולי אף יותר):

1. דברים פרק י"ב

ה כי אם אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיכם, מכל שבטיכם, לשום את שמו, שם--לשכנו תדרשו, ובאת שמה. ו והבאתם שמה, עלתיכם וזבחיכם, ואת מעשרתיכם, ואת תרומת ידכם; ונדריכם, ונדבתיכם, ובכרת בקרכם, וצאנכם. ז ואכלתם שם, לפני יהוה אלהיכם, ושמתם בכל משלח ידכם, אתם ובתיכם--אשר ברכך, יהוה אלהיך. ח לא תעשו--בכל אשר אנחנו עשים פה, היום: איש, כל הישר בעיניו. ט כי לא באתם, עד עתה--אל המנוחה, ואל הנחלה, אשר יהוה אלהיך, נתן לך. י ועברתם, את הירדן, וישבתם בארץ, אשר יהוה אלהיכם מנחיל אתכם; והניח לכם מכל איביכם מסיב, וישבתם בטח. יא והיה המקום, אשר יבחר יהוה אלהיכם בו לשכן שמו שם--שמה תביאו, את כל אשר אנכי מצוה אתכם: עלותיכם וזבחיכם, מעשרתיכם ותרומת ידכם, וכל מבחר נדריכם, אשר תדרו ליהוה. יב ושמתם, לפני יהוה אלהיכם--אתם ובניכם ובנותיכם, ועבדיכם ואמהתיכם; והלוי אשר בשעריכם, כי אין לו חלק ונחלה אתכם.

יג השמר לך, פן תעלה עלתיך, בכל מקום, אשר תראה. יד כי אם במקום אשר יבחר יהוה, באחד שבטי--שם, תעלה עלתיך; ושם תעשה, כל אשר אנכי מצונך. טו רק בכל אנות נפשך תזבח, ואכלת בשר, בברכת יהוה אלהיך אשר נתן לך--בכל שעריך; הטמא והטהור יאכלנו, פצבי וכאיל. טז רק הדם, לא תאכלו: על הארץ תשפכו, פמים. יז לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך ותירשך וצמרך, ובכרת בקרך, וצאנך;

* שאלה אחרונה שנוכיר כאן נוגעת ל**פסוק כב**:
(כב) אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל כן תאכלנו,
הטמא והטהור יחדו יאכלנו".

בפסוק כא, התורה קובעת שניתן לאכול בשר תאוה **"בכל אות נפשך"**.

מייד אחר כך, בפסוק כב, כותבת התורה **"אך כאשר יאכל"**.
המילה **"אך"** לכאורה אינה מתאימה כאן:
אין כאן ניגוד לאמור בפסוק הקודם, אלא **המשך והשלמה**.

כיוון שמותר לאכול בשר תאוה בכל אות נפשנו - ממילא מותר לאוכלו כצבי וכאיל.

חז"ל בספרי כבר עמדו על קושי זה, ורש"י מביא בשם הספרי:
2. רש"י על פסוק כ"ב

"אך כאשר יאכל את הצבי וגו' - אינך מוזהר לאכלן בטהרה, אי מה צבי ואיל חלבן מותר אף חולין חלבן מותר ת"ל אך"

חלוקת הפרשה לחטיבות

כדי להבין את הפרשה, ננסה לחלק אותה לחטיבות משנה. לעניות דעתנו ניתן לחלק את הפרשה לשלוש חטיבות (עם חפיפה מסויימת ביניהן):

- פסוקים ה-יב,
- פסוקים יג-כה
- פסוקים כ-כט

הסיבה לחפיפה בין החטיבה השנייה והשלישית היא, שלא ניתן לטעון שהחטיבה השלישית פותחת בפסוק כ"ו, לאחר סיום החטיבה השנייה, מכיון שפסוק כ"ו פותח במילים **"רק קדשך"**, ומכאן שהוא קשור באופן מובהק לקטע הקודם.

תוכן החטיבה הראשונה:

החטיבה הראשונה מכילה דין אחד בלבד:
חובת הבאת הקרבנות לבית המקדש.

חטיבה זו מנוסחת בלשון **רבים**, והיא אינה מתייחסת כלל לאכילת בשר התאוה.

סמוך לתחילת החטיבה ולסופה מופיעים ביטויים דומים:
"והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם" בפסוק ו,
"ושמה תביאו... עלתיכם וזבחיכם" בפסוק יא
(כפי שראינו לעיל את הדמיון בין שני הפסוקים).

מבנה החטיבה השנייה

החטיבה השנייה מכילה שלושה דינים:

1. איסור הבאת קרבנות בכל מקום,
2. חיוב הבאת קרבנות לבית המקדש
3. איסור אכילת דם.

פרט לאיסור אכילת דם (שאליו נתייחס להלן), החטיבה מנוסחת כולה בלשון **יחיד**,

והיא מבחינה בין העולות לבין שאר הזבחים והקרבנות:

- חלקה הראשון (פסוקים יג-טז) דן בקרבן העולה,
- וחלקה השני (פסוקים יז-כה) דן בשאר הקרבנות.

מבנה כל חלק הוא:

- איסור הקרבת קרבן בכל מקום,
- חיוב הבאתו למקום אחד,
- היתר בשר תאוה
- ואיסור אכילת דם.

קיימים גם פסוקים מקבילים בין שני חלקים אלו כדוגמת:

- **"בכל אות נפשך"**,
- **"לא תאכל(טו) על הארץ תשפכנו כמים"**.

מבנה החטיבה השלישית:

החטיבה השלישית פותחת בהיתר אכילת בשר תאוה,
מזכירה את איסור אכילת דם ומסיימת באיסור לשחוט קדשים מחוץ למקדש.

אף חטיבה זו, כמו החטיבה השנייה, מחלקת בין קרבן העולה לבין הקרבנות האחרים.

איסור שחוטי חוץ

למעשה, האיסור להקריב קרבנות מחוץ למקדש הוזכר כבר בעבר - בפרשת אחרי-מות:

3. ויקרא פרק י"ז

א וַיְדַבֵּר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. **ב** דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בָּנָיו, וְאֶל כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ, אֲלֵיהֶם: זֶה תִּדְבַּר, אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר. **ג** אִישׁ אִישׁ, מִבֵּית יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ-כֶשֶׁב אוֹ-עֵז, בַּמִּחְנֶה; אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט, מִחוּץ לַמִּחְנֶה. **ד** וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, לֹא תִבְיֹאוּ, לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן לַיהוָה, לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה--**דָּם יִחַשְׁבּ לְאִישׁ הַהוּא, דָּם שִׁפְךָ, וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא, מִקֶּרֶב עַמּוֹ.** **ה** לִמְעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶת-זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל-פְּנֵי הַשָּׁדָה, וְהִבִּיֵּאֵם לַיהוָה אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אֶל-הַכְּהֵן; וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים, לַיהוָה--אוֹתָם. **ו** וְזָרַק הַכְּהֵן אֶת-הַדָּם עַל-מִזְבֵּחַ יְהוָה, פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד; וְהִקְטִיר הַחֶלֶב, לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה. **ז** וְלֹא-יִזְבְּחוּ עוֹד, אֶת-זִבְחֵיהֶם, לְשַׁעֲרֵם, אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: חֶסֶת עוֹלָם תִּהְיֶה-זֹאת לָהֶם, לְדֹרֹתָם. **ח** וְאֵלֶּהֶם תֹּאמַר--אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל, וּמִן-הַגֵּר אֲשֶׁר-יִגֹּר בְּתוֹכְכֶם: אֲשֶׁר-יַעֲלֶה עֲלֶה, אוֹ-זָבַח. **ט** וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, לֹא תִבְיֹאוּ, לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ, לַיהוָה--וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא, מֵעַמּוֹ.

אם נשווה בין שתי הפרשיות נראה ש:

בפרשתנו, התורה מסבירה שהגויים נוהגים לעבוד את אלוהיהם תחת כל עץ רענן, ולנו אסור לעשות כך לה' אלוקינו אלא עלינו להביא את כל הקרבנות למקום אחד, כלומר מעין **הרחקה מחוקות עבודה זרה**.

רעיון זה מופיע גם בפרשת אחרי-מות, שבה התורה מנמקת את האיסור לשחוט בהמות מחוץ למשכן, בכך ש:

"ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אשר הם זונים אחריהם".

אלא שישנו הבדל בולט בין שתי הפרשיות הללו המזכירות את איסור שחוטי חוץ, והוא **היתר בשר התאוה**:

בפרשת אחרי-מות נאסר לשחוט בהמות מחוץ למשכן, ואילו בפרשתנו הותר לשחוט בהמות מחוץ למשכן לצורך אכילת בשר תאוה.

כלומר פרשתנו מדגישה **שאינו כל קדושה** בדם ובבשר התאוה, כדי שלא יעלה על דעתו של איש, שהשוחט בשר תאוה מחוץ למשכן מקריב קרבן לשעירים.

מגמה דומה מצאנו ביחס לבכור בהמה שנפסל :
5. דברים פרק ט"ו

"וכי יהיה בו מום - פסח או עור כל מום רע - לא תזבחנו לה' א-
לוהיך: בשעריך תאכלנו, הטמא והטהור יחדו, כצבי וכאיל: רק
את דמו לא תאכל, על הארץ תשפכנו כמים".
כלומר גם ביחס לבכור בהמה שנפסל התורה מדגישה שאין בו
כל קדושה (בניגוד לבכור תמים) ולכן מותר לאוכלו בכל מקום
כשם שאוכלים צבי ואיל, ואף דמו אינו חשוב ונשפך על הארץ
כמים.

הדגש של התורה על חוסר הקדושה של בשר תאוה בא דווקא
מכיוון שמבחינות מסוימות התורה כן מקישה בין דיני אכילת
בשר התאוה לבין דיני הקרבן,
לדוגמא:

* התורה מצווה לזבוח את הבהמה "כאשר ציוויתך", למרות
שבשום מקום בתורה לא מופיעים דינים לגבי שחיטת בשר, פרט
לשחיטת בשר קרבנות.

עולה מכך, ששחיטת בהמה לצורך אכילתה דומה - מבחינות
מסויימות - לשחיטת בהמה לצורך הקרבתה.

* התורה מצווה לתת מתנות כהונה מכל בהמה הנשחטת, כשם
שהיא מצווה לתת מתנות כהונה מבשר זבח השלמים.

מהות חטיבות הפרשה

כפי שהסברנו, התורה מצווה להביא את הקרבנות "אל המקום
אשר יבחר ה'" כמשקל נגד לעבודה הזרה ("ולא יזבחו עוד את
זבחיהם לשעירים").

ריבוי האלים של העבודה הזרה חייב מקומות עבודה רבים,
ולמרות שה' נמצא בכל מקום - ייחודו של ה' מובלט אם הוא
בוחר במקום אחד בלבד ורק בו מותר לזבוח לו.

ניתן, אם כן, לומר שיש מחייב כפול להביא קרבן דווקא לבית
המקדש:

מחד - **חובה מצד המקדש**: הבאת הקרבן למקדש מבטאת את
ייחודו של המקדש שהוא המקום שה' בחר בו על פני שאר
המקומות;

ומאידך - **חובה מצד הקרבן**: הקרבן מתקבל ע"י הקב"ה רק
במקום שהשראת השכינה בו היא ברמה הגבוהה ביותר.

החטיבה הראשונה דנה בחובת הבאת הקרבן למקדש מצד
ייחוד המקום.

בקטע זה, אין הבחנה בין סוגי הקרבנות השונים, שכן החובה
מצד כולם היא אחת:
להביא את הקרבן לבית המקדש.

קטע זה מנוסח בלשון **רבים** כיוון שהבאת הקרבן למקדש
מקיימת חובה **ציבורית** (לייחד את בית המקדש), ולא רק את
חובתו של מביא הקרבן.

ואכן, כידוע אכילת בשר תאוה הייתה אסורה במשך כל ימי
הנדודים במדבר, והותרה רק עם הכניסה לארץ.

הרמב"ן טוען שבמדבר בני" לא היו חייבים כלל בקרבנות.
רק מי שרצה לאכול בשר (בשר תאוה), היה צריך להביאו
למשכן לצורך שחיטה, זריקת הדם והקטרת החלב:

4. רמב"ן על דברים פרק יב פסוק ח "איש כל הישר בעיניו"

אבל פירוש הכתוב, כי ישראל נצטוו במדבר לזבוח כל בקרם
וצאנם שלמים לפני המשכן (ויקרא יז ג-ו), אבל באיזה מקום
שיהיה המשכן יעשה אותם, ואם לא ירצה לאכול שור ושה לא
יתחייב להביא קרבן כלל וגם כן אינו חייב להביא בכורות ולא
מעשר בהמה ומעשר שני והנה לא יביא בחיוב למשכן כלל,
ואפילו ברגלים לא נתחייב לבא שם וכן אחרי זריקת הדם
והקטרת החלב בשלמים יאכל אותם במדבר בכל מקום שירצה,
כי לא נתן בהם הכתוב מחיצה אבל אוכלים אותם במחנה וחוף
למחנה והנה אין להם בכל ענין הקרבנות חובה, רק איש כל
הישר בעיניו יעשה, על כן צוה בכאן כי אחרי המנוחה והנהלה
לא יעשו כן, אבל יבואו בחובה למקום ידוע ומיוחד נבחר מהשם
ויביאו שם הזבחים והמעשרות והבכורות ויאכלום שם במחיצה
לפני השם.

ונשאלת השאלה מהו טעם האיסור?
ומדוע הותר בכניסתם של בני ישראל לארץ ישראל?

בפרשת אחרי-מות, התורה מתייחסת לשחיטת בהמות מחוץ
למשכן בדומה לאיסור רצח: - **מקור 3** -
(ג) איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז
במחנה, או אשר ישחט מחוץ למחנה: ואל פתח אהל מועד לא
הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה' - **דם יחשב לאיש ההוא,
דם שפך, ונכרת האיש ההוא מקרב עמו.**

כלומר מהניסוח שהתורה משתמשת בו אנו למדים שהשוחט
בהמות לצורך אכילתן עובר על איסור מעין רצח.

לפי הבנה זו, ההיתר בבשר תאוה בפרשתנו כאשר בני ישראל
נכנסים לארץ מבטאת **ירידה בדרגה.**

ניתן אולי לאמר שאכן במדבר השראת השכינה היתה באופן
מוחשי יותר (באמצעות עמוד הענן ועמוד האש), ולכן בדרגה
גבוהה יותר, בעוד שבארץ ישראל אמנם "עיני ה' נתונות בה
מראשית השנה ועד אחריתה", אבל בכל אופן דרגת השראת
השכינה היא נמוכה יותר.

כלומר כמו שאכילת בשר נאסרה לאדם הראשון בגן עדן,
והותרה רק אחר המבול כמעין "פשרה" עם הירידה בדרגתו של
האדם, כך גם ההיתר של "בשר תאוה" מהוה **פשרה עם דרגה
רוחנית נמוכה יותר של בני ישראל בארץ ישראל למול דרגתם
במדבר.**

בפרשתנו, התורה מדגישה את חוסר המשמעות הרוחנית שיש
לייחס לאכילת בשר תאוה: "**כאשר יאכל את הצבי ואת האיל
כן תאכלנו, הטמא והטהור יחדיו יאכלנו**".

בדומה לכך, התורה גם מדגישה את חוסר המשמעות של דם
בשר התאוה: "**על הארץ תשפכנו כמים**".

למעשה, תופעה זו אינה פרטית לפרק זה, אלא מהווה תופעה כללית בספר דברים: בכל הספר לא נזכרים קרבנות החטאת והאשם כלל!

(המילה 'חטאת' נזכרת בספר דברים פעם אחת בלבד, ובהקשר של משפט - "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא" (י"ט, טו). המילה 'אשם' אינה מופיעה בחומש דברים כלל).

מה ההסבר לתופעה זו?

כידוע, השפעתו של החטא איננה מתמקדת דווקא בחוטא. לחטא יש השפעה על העם, על הארץ, על המקדש ועל תחומים נוספים.

תהליך הכפרה, הקשור באופן ישיר לחטא, אמור אף הוא לפעול בכל המישורים.

הרב אמנון בזק מציע להסביר זאת על רקע תופעה רחבה יותר, הנוגעת להבחנה שבין מושג הכפרה בספר דברים לעומת אותו מושג בספר ויקרא.

כלומר ספר ויקרא וספר דברים מתארים שני מישורים שונים שבהם פועל החטא, וכנגדם הם מתארים גם שני תהליכי כפרה שונים, המקבילים לחטא.

מושג הכפרה בספר ויקרא ובספר דברים
בספר ויקרא בולטת העובדה שתפקיד קרבנות החובה - קרבנות החטאת והאשם - הוא לכפר על החטא.

הכפרה מתבצעת על ידי הכהן, באמצעות נתינת הדם והזאתו על קרנות המזבח.

עובדה זו מודגשת בפרק ד' של ספר ויקרא, הסוקר את קרבנות החטאת למיניהם ומבליט את תפקידו המרכזי של דם הקרבן.

כך ביחס לפרי החטאת של כהן משיח ושל עדת ישראל, כך ביחס לשעיר החטאת של הנשיא וכך ביחס לשעירת החטאת של עם הארץ שחטא:
6. ויקרא פרק ד'

"אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם, והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת... וטבל הכהן את אצבעו בדם, והזה מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרכת הקדש:

ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני ה' אשר באהל מועד, ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד...

ואם כל עדת ישראל ישגו, ונעלם דבר מעיני הקהל... והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת, והביאו אותו לפני אהל מועד... והביא הכהן המשיח מדם הפר אל אהל מועד: וטבל הכהן אצבעו מן הדם והזה שבע פעמים לפני ה' את פני הפרכת: ומן הדם יתן על קרנת המזבח אשר לפני ה' אשר באהל מועד, ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד... וכפר עליהם הכהן ונסלח להם."

החטיבה השנייה דנה בחובת הבאת הקרבן לבית המקדש מצד דיני הקרבן.

במסגרת זו, כניגוד לקרבנות שצריך להביא למקדש, הוזכר היתר בשר תאוה, שאין חובה להביא אותו למקדש.

כך גם הובא איסור אכילת הדם, שהוא חלק מדיני האכילה.

ניתן גם לראות שהתורה מרחיבה בפירוט דיני בשר התאוה דווקא בחציה השני של החטיבה, הדין בקרבנות הנאכלים, ולא בחציה הראשון, הדין בקרבן העולה.

כיוון שבחצי הראשון התורה מדברת על העולה - קיים ניגוד ברור בין הקרבן, שאינו נאכל, לבין בשר התאוה.

בחצי השני, כאשר התורה מפרטת את דיני הקרבנות הנאכלים - יש להרחיב ולבאר את ההבדל שבין הקרבן לבין בשר התאוה.

קטע זה מנוסח בלשון יחיד, שכן חובת הבאת הקרבן למקדש שייכת לאדם המביא את הקרבן, ולא לכלל העם.

הוכחה נוספת:

בחטיבה הראשונה נאמר שהקב"ה יבחר מקום "מכל שבטיכם", ואילו בחטיבה השנייה נאמר "באחד שבטיכם" (ומכאן דרשו חז"ל שמקום המקדש שייך לכל השבטים).

גם שוני זה מייצג את ההבדל בין חובת הכלל לבין חובת היחיד.

כפי שהוסבר לעיל יש קדושה מסויימת בבהמת חולין שנשחטת.

לכן, היה מקום לחלק בין הארץ ובין חוץ לארץ, ולטעון שדיני הקרבנות ו"בשר תאוה" נוהגים רק בארץ ישראל ולא בחוצה לארץ.

כדי להוציא מדעה זו, התורה חוזרת ומפרטת בחטיבה השלישית (המתייחסת לארץ ישראל המורחבת) את דין בשר תאוה ואת חובת הבאת הקרבנות למקדש,

כלומר התורה מדגישה שמחוץ לארץ ישראל מותר לשחוט בשר תאוה, וכן שחובת הבאת הקרבנות למקדש חלה גם בחוץ לארץ.

קרבנות חובה אינם מוזכרים בספר דברים

בנוסף לאמור לעיל, פרק י"ב מעמיד אותנו בפני תופעה מפתיעה נוספת:

שוב ושוב חוזרת התורה על הדברים שיש להביא אל המקדש, אך קרבנות החובה אינם מוזכרים.

התורה מזכירה רק את קרבנות הנדבה ואת שאר המתנות.

כלומר פרק י"ב מזכיר במפורש רק את קרבנות העולה ואת ה"זבחים" - כלומר, קרבנות השלמים.

(קרבן השלמים מכונה פעמים רבות במקרא "זבח שלמים" - עיין ויקרא ג', א; ג; ו; ט; י"ט, ה; כ"ב, כא; כ"ג, יט; במדבר ו', יז; שמואל א' י, ח; ועוד רבים).

במקביל, הכהן הגדול מכפר על המזבח, שאף הוא 'התלכלך'¹ מחטאי בני ישראל:

9. ויקרא ט"ז, יח-יט
 "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו, ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב: והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים, וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל".

לאחר שהמקדש וכליו מיטהרים, אף בני ישראל מתכפרים:
10. ויקרא ט"ז, לג-לד

"וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח יכפר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר: והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה...".

לסיכום: ספר ויקרא מבטא את השלכותיו של החטא על המקדש, וממילא גם תהליך הכפרה המתואר בספר זה מתמקד ב'טיהור' המקדש מהנזק שנגרם לו בשל החטא.

בניגוד להופעות הרבות של השורש כפ"ר בספר ויקרא, בספר דברים מופיע שורש זה בהקשר אחד בלבד - בדברי זקני העיר בפרשת עגלה ערופה.

לאחר עריפת העגלה בנחל, אומרים הזקנים:

11. דברים כ"א ז'-ח'
 "וענו ואמרו (תפילה) - ידינו לא שפכו את הדם הזה ועיינו לא ראו: כפר לעמך ישראל אשר פדית ה', ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל, ונכפר להם הדם".
 כלומר הכפרה נעשית ע"י הקב"ה ובאמצעות התפילה.

הכתם שמכתיים בספר ויקרא את הקודש ואת המזבחות, מכתיים בספר דברים את עם ישראל.

כל עוד לא הובא הרוצח לדין - הדם הנקי מוטל על עם ישראל, וכתם זה מבוער באמצעות עריפת העגלה ותפילת הזקנים.

הנימוק לאיסור דם בספר ויקרא ובספר דברים
 מהבדל זה שבין ספר ויקרא לבין ספר דברים נובע הבדל נוסף בין שני הספרים - הנימוק המובא לאיסור אכילת דם. בשני החומשים מוזכר איסור זה, אולם הוא מוסבר באופן שונה. בחומש ויקרא נאמר:

12. ויקרא י"ז, י-יד
 "ואיש איש מבית ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יאכל כל דם - ונתתי פני בנפש האכלת את הדם והכרתי אתה מקרב עמה: כי נפש הבשר בדם הוא, ואני נתתי לכם על המזבח לכפר על נפשותיכם, כי הדם הוא בנפש יכפר: על כן אמרתי לבני ישראל - כל נפש מכם לא תאכל דם, והגר הגר בתוכם לא יאכל דם: ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל - וישפך את דמו וכסהו בעפר: כי נפש כל בשר - דמו בנפשו הוא, ואמר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו, כי נפש כל בשר דמו הוא כל אכליו יכרת".

"אשר נשיא יחטא... והביא את קרבנו, שעיר עזים זכר תמים... ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה, ואת דמו ישפך אל יסוד מזבח העלה... וכפר עליו הכהן מחטאתו ונסלח לו:"

ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ... והביא קרבנו, שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא... ולקח הכהן מדמה באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת כל דמה ישפך אל יסוד המזבח... וכפר עליו הכהן ונסלח לו:

ואם כבש יביא קרבנו לחטאת... ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת כל דמה ישפך אל יסוד המזבח... וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא ונסלח לו".

(כלומר בכל קרבנות החטאת, הכהן מכפר על החטא באמצעות הזאת הדם על הפרוכת ועל המזבח).

אם נשים לב, נראה שבפרשת ויקרא הכפרה והסליחה מותנים בהבאת הקרבן ובעשייתו בלבד, והפסוקים אינם מזכירים כלל דרישה לתשובה, תפילה או בקשת סליחה של החוטא!

יתירה מזאת: תהליך הכפרה קשור במעשי הכהן, והוא זה שבפועל מכפר על החוטא ולכן מכנה התורה את הכהן העושה את החטאת בשם "הכהן המחטא" (ויקרא ו', יט).

נשאלת השאלה מה טיבה של כפרה זו?
 ומדוע היא תלויה בכהן ובנתנת דמים?

תשובה ברורה לשאלה זו עולה מתוך תיאור עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים.

התורה מתארת כיצד הכהן הגדול "מכפר על הקודש":

7. ויקרא פרק ט"ז
 "ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה, ולפני הכפרת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו: ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת, ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אתו על הכפרת ולפני הכפרת: וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם, וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם".

הווי אומר: עונות בני ישראל מטמאים את הקודש, ונתנת הדם על המזבח כמוה כחיטוי כלי הקודש מה'לכלוך' שדבק בהם בעקבות חטאי בני ישראל.

ואכן, רש"י כבר עמד על כך שמובנה של המילה 'כפרה' הוא קינוח וניקוי:

8. רש"י בראשית ל"ב
 "ונראה בעיני, שכל כפרה שאצל עון וחטא ואצל פנים - כולן לשון קנוח והעברה הן".

מסיבה זו, הכפרה מתבצעת דווקא על ידי הכהן, שיש לו גישה אל הקודש.

1 הדם משמש כ'חומר ניקוי' מטומאה גם בהקשרים נוספים, כגון לגבי רצח: "ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ, ולארץ לא יכופר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שופכו" (במדבר ל"ה, לג). דם הנרצח מטמא את הארץ, והדרך היחידה לטהר אותה ולכפר עליה היא שפיכת דם הרוצח.

מקור הקדושה של עם ישראל

הבדל זה שבין חומש ויקרא לחומש דברים איננו מקרי. ניתן לראותו עובר כחוט השני בין הפרשיות השונות שבשני הספרים, ונובע, כנראה, משאלה בסיסית יותר, הקשורה אף היא לפרשתנו: מהו מקור הקדושה?

דוגמא מובהקת נוספת לכך מופיעה בפרשתנו: בפרשת אמור שבספר ויקרא נאסר על הכהנים לקרוח קרחה בראשם, והתורה מבהירה שאיסור זה נובע מקדושת הכהנים היונקת מעבודתם בקודש:

14. ויקרא כ"א, ה-ח

"לא יקררו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרטה: קדשים יהיו לא-לוהיהם ולא יחללו שם א-לוהיהם, כי את אשי ה', לחם א-לוהיהם, הם מקריבם והיו קדש... וקדשתו כי את לחם א-לוהיה הוא מקריב, קדש יהיה לך כי קדוש אני ה' מקדשכם".

בהמשך, מזכירה התורה גם איסור על הכהנים לאכול נבלה וטרפה, ומסבירה שאיסור זה נובע מחובתם שלא לנגוע ולטמא את קדשי בני ישראל:

15. ויקרא כ"ה, ב-ח

"דבר אל אהרן ואל בניו, וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי אשר הם מקדשים לי, אני ה': אמר אלהם - לדרתכם כל איש אשר יקרוב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטמאתו עליו, ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני ה'... נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה, אני ה'".

כלומר מפרשת אמור נראה שאיסורי הקרחה ואכילת הנבלה מיוחדים לכהנים, ונובעים מתוך קדושתם כעובדי המקדש.

מקור הקדושה הוא, אם כן, המקדש, וכיוון שהכהנים משרתים בו, מוטלים עליהם איסורים מיוחדים.

בפרשתנו לעומת זאת, אנו מוצאים את שני האיסורים, אד ביחס לעם ישראל כולו.

הנקודה המעניינת היא שגם בפרשתנו האיסורים נועדו לשמור על קדושה, אולם מקור הקדושה אינו העבודה במקדש אלא קדושת עם ישראל ככלל:

16. דברים י"ד, א-ב

"בנים אתם לה' א-לוהיכם, לא תתגדדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת: כי עם קדוש אתה לה' א-לוהיך ובך בחר ה' להיות לו לעם סגלה מכל העמים אשר על פני האדמה".

נימוק דומה מובא בהמשך הפרשה גם לאיסור אכילת הנבלה:

17. דברים י"ד, כא

"לא תאכלו כל נבלה, לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מר, לנכרי, כי עם קדוש אתה לה' א-לוהיך..."

את הטעם להמרת האיסור מאיסור פרטי על הכהנים לאיסור כללי על עם ישראל ביאר הרמב"ן:

18. רמב"ן דברים י"ד, א

"כי לא בעבור מעלת הכהנים בלבד, שהזכיר שם [בפרשת אמור] שהם קדושים לא-לוהיהם, צוה בהם זה, אבל כל העדה כלם קדושים וכלכם בנים לה' א-לוהיכם כמו הכהנים, אם כן - השמרו גם אתם במצוה הזאת כמותם".

כלומר איסור אכילת הדם נובע מכך שהדם מכפר על הנפש בנתינתו על המזבח.

מכאן גם נובעת הזהירות המיוחדת הנדרשת בעיסוק בדם ובכיסוי דמו.

הסבר זה אינו יכול, כמובן, להופיע בחומש דברים, שם הדם אינו משמש כאמצעי כפרה על הנפש.

ואכן, בפרשתנו נזכר איסור אכילת דם רק מצד עצמו:

13. דברים י"ב, כ"ג-כ"ד

"רק חזק לבלתי אכל הדם, כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר: לא תאכלנו, על הארץ תשפכנו כמים".
בפסוק זה לא נזכר כלל תפקידו של הדם כמכפר.

בעוד שבספר ויקרא נאמר "כי הדם הוא בנפש יכפר", נאמר בפרשתנו "כי הדם הוא הנפש" – ובולטת השמטת המילה "יכפר", השמטה המשפיעה כמובן על הבנת האיסור כולו.

בספר דברים האיסור אינו נובע מתפקידו של הדם במזבח אלא מטעם אחר:

הדם הוא הנפש, ויש בעיה באכילת נפש מצד עצמה.

ממילא גם לא נזכר בפרשתנו דין כיסוי הדם.
אדרבה, מן הפסוק משתמע שאין צורך לכסות את הדם: "על הארץ תשפכנו כמים!"

ברור שלפי זוויית הראייה של ספר דברים אין קדושה מיוחדת בדם, ודין כיסוי הדם נובע רק מזוויית הראייה של ספר ויקרא, שעל פיה יש לדם תפקיד מיוחד לכפר על בני ישראל, באמצעות הזאתו/או שפיכתו על המזבח.

כעת ניתן לשוב לשאלה שבה פתחנו:

מדוע לא נזכרו קרבנות החובה בספר דברים?

קרבנות החובה נזכרים דווקא בספר ויקרא, כיוון שבספר זה תופס המשכן מקום מרכזי.

בספר ויקרא השפעתו הישירה של החטא היא על המשכן, הנטמא ומתלכלך בטומאות בני ישראל, ותפקידם של קרבנות החובה הוא לטהר, לחטא ולכפר את הפגימה שגרמו החטאים הללו במשכן.

ספר דברים, לעומת זאת, מדגיש דווקא את השפעת החטא על עם ישראל.

כדי להדגיש זאת מתעלם ספר דברים לחלוטין מן הפגיעה שפוגע החטא במקדש, וכפועל יוצא מכך הוא מתעלם מקרבנות החובה שעניינם כפרה דרך המקדש וקדשיו.

תחת זאת, ספר דברים מדגיש את תהליך הכפרה של עם ישראל שישודו בפעולות תיקון ובתפילה.

לסיכום, ספר ויקרא, רואה את מקור הקדושה במקדש, ומבליט את פגיעת החטא במקדש ואת תהליך הכפרה כתהליך טיהור המקדש.

לעומת זאת ספר דברים, רואה את עם ישראל כ"עם קדוש", ומדגיש את השפעת החטא על עם ישראל.

ממילא גם תהליך הכפרה מוצג בספר דברים כתהליך הקשור בעם ישראל.

כמובן, אלו ואלו דברי א-לוהים חיים הם, ושני המסלולים, שהוצגו בכל חומש בנפרד, קיימים במקביל זה בצד זה.

אף כאן נובע האיסור מהיבט הקדושה, אך בעוד שספר ויקרא ממקד את יסוד הקדושה בעיסוק בקודש ובמקדש, רואה ספר דברים את הקדושה כקשורה לעם ישראל כולו ומעמידה את **קדושתם במקביל לקדושת הכהנים**,

ולפיכך דווקא בספר דברים מוזכרים האיסורים החלים על כלל ישראל מפאת קדושתו.

יש לציין בהקשר זה, שהביטוי שהזכרנו - "עם קדוש" - מופיע בספר דברים בלבד:

19. דברים ז', ו

(ו) **כִּי עַם קְדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ בָחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה:**

20. דברים כ"ח, ט

(ט) **יְקִימְךָ יְהוָה לְעַם קְדוֹשׁ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ כִּי תִשְׁמַר אֶת מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו:**

21. דברים כ"ו, יט

(יט) **וְלִתְתֶךָ עֲלִיּוֹן עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלָה וְלָשֵׁם וְלִתְפָאֶרֶת וְלְהִתְנַחֵם עִם קְדֹשׁ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּאֲשֶׁר דָּבַר:**

לעומת זאת בספר ויקרא נזכרת קדושתו הסגולית של עם ישראל.

עם ישראל מצויה מספר פעמים "קדושים תהיו", אך שם המגמה הפוכה:

לא הקדושה היא המחייבת עשיית מצוות, אלא עשיית המצוות (וההימנעות מעברות) תביא לידי קדושה.

כדי להשלים את התמונה, נשווה בין איסור החיתון עם עמי הארץ המוזכר בפרשת ואתחנן:

22. דברים ז', ג-ו

"ולא תתחתן בם, בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך... **כי עם קדוש אתה לה' א-לוהיך**, בך בחר ה' א-לוהיך להיות לו לעם סגלה מכל העמים אשר על פני האדמה".

לבין איסור החיתון של הכהנים עם גרושה, זונה וחללה המוזכר בפרשת אמור:

23. ויקרא כ"א, ז

"אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא יקחו **כי קדש הוא לא-לוהיו**".

כלומר במקביל לקדושת הכהנים, האוסרת עליהם להתחתן עם נשים מסויימות, קדושת בני ישראל אוסרת עליהם להתחתן עם גויים עובדי עבודה זרה.

אמנם הקדושה אינה באותה רמה ולכן גם האיסורים החלים עליהם אינם אותם איסורים, אולם קדושת עם ישראל וקדושת הכהנים משפיעות על היקף הנישואין המותר.

על פי מה שהסברנו עד עתה, מובן מדוע איסור החיתון של בני ישראל עם הגויים נזכר דווקא בספר דברים, המדגיש את קדושת עם ישראל.